

STŘEDNÍ ŠKOLA ŽELEZNIČNÍ,
TECHNICKÁ A SLUŽEB,
ŠUMPERK

Prevence šikany

Program proti šikanování

Vypracoval: Ing. Michal Vojtek

Obsah

1. Předmět

2. Vymezení základních pojmů

- 2.1 Šikanování a jeho podoby
- 2.2 Verbální - psychická šikana
- 2.3 Fyzická šikana
- 2.4 Smíšená šikana
- 2.5 Kyberšikana
- 2.6 Znaky šikany

3. Odpovědnost školy a pedagogických pracovníků

- 3.1 Odpovědnost školy a ochraně zdraví žáků.
- 3.2 Odpovědnost pedagogického pracovníka

4. Prevence proti šikanování

- 4.1 Zmapování situace
- 4.2 Motivování pedagogů pro změnu
- 4.3 Společné vzdělávání a supervize všech pedagogů
- 4.4 Užší realizační tým
- 4.5 Společný postup při řešení šikanování
- 4.6 Primární prevence v třídních hodinách
- 4.7 Primární prevence ve výuce
- 4.8 Primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování;
- 4.9 Ochranný režim
- 4.10 Spolupráce s rodiči
- 4.11 Školní poradenské služby
- 4.12 Spolupráce se specializovanými zařízeními;
- 4.13 Vztahy se školami v okolí

Přílohy:

Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování, informace pro rodiče
Stádia šikanování
Příklady šikanování
Informační leták pro žáky
Literatura a webové stránky, odkazy

Právní východiska

Na základě ustanovení zákona č. **561/2004** Sb. o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) v platném znění vydávám jako statutární orgán školy tuto směrnici. Směrnice je součástí organizačního řádu školy. **Směrnice vychází z metodického pokynu MŠMT č.j. 22294/2013 „Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení“** , dále z Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 21291/2010 - 28

1. Předmět

Program proti šikanování ve škole slouží k vytvoření bezpečného, respektujícího a spolupracujícího prostředí ve škole, zaměřuje se především na prevenci šikanování a ukazuje postupy řešení šikanování. Je určen všem pedagogickým pracovníkům školy, dále pak nepedagogickým pracovníkům, rodičům a žákům školy.

Tento program je nedílnou součástí Primární prevence rizikového chování ve škole a Minimálního preventivního programu školy.

2. Vymezení základních pojmů

2.1 Šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedince nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Podoby šikanování jsou:

1. *přímá podoba šikany*

- fyzické útoky,
- vydírání,
- loupeže,
- poškozování věcí,
- slovní útoky v podobě nadávek,
- pomluvy,
- vyhrožování,
- ponižování,
- sexuální obtěžování až zneužívání,
- kyberšikana prostřednictvím elektronické komunikace (útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod.).

2. *nepřímá podoba šikany*

- demonstrativní přehlížení,
- ignorování žáka či žáků.

2. 2 Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií).

2. 3 Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a poškozování majetku oběti).

2. 4 Smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

2. 5 Kyberšikana- forma psychické šikany, je to zneužití ICT se záměrem někomu ublížit, ohrozit, ponížit. Kyberšikana není oprávněnou kritikou na internetu bez zlého úmyslu, bez nadávek a ponižování. Není to ani konflikt mezi rovnocennými partnery řešený ICT, ani násilné chování typu happy slapping, sexting, hoax, spam, cyberstalking.

2. 6 Znaky šikany: záměrnost, cílenost, opakování (není podmínkou), nepoměr sil, bezmocnost oběti, nepřijemnost útoku, samoučelnost agrese, skrytost.

3. Odpovědnost školy a pedagogických pracovníků

3.1 Odpovědnost školy a ochraně zdraví žáků

Škola je odpovědná v souladu s ustanovením § 29 zákona č. 565/2004 Sb., školský zákon. Je povinná zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Škola má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. Z tohoto důvodu pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předchází, jeho projevy neprodleně řeší a každé jeho oběti poskytne okamžitou pomoc.

Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:

- dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR. Trestní oznámení je možné podat také na státní zastupitelství;
- dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí. Tato povinnost vyplývá ze školského zákona (§ 21 odst. 2 školského zákona, dle něhož mají zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků právo mj. na informace o průběhu a výsledcích vzdělávání dítěte či žáka a právo vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí jejich vzdělávání). Skutečnost, že dítě někoho šikanovalo nebo bylo šikanováno, lze chápat jako významnou skutečnost, která v průběhu vzdělávání nastala;
- škola ohlašuje orgánu sociálně právní ochrany dětí takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo (viz § 6, 7 a 10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů);
- v případě šikany se jedná o všechny případy, které škola oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a dále případy, které výše uvedeným nebyly oznámeny i přesto, že se stalo něco závažného, protože nebyl zákonný důvod.

Z hlediska zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TZ“), může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění a to: vydírání § 175 TZ, omezování osobní svobody § 171 TZ, zbavení osobní svobody § 170 TZ, útisku § 177 TZ, těžkého ublížení na zdraví podle § 145, ublížení na zdraví § 146 TZ, § 146a TZ, vraždy § 140 TZ, loupeže § 173 TZ, krádeže § 205 TZ, násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci § 352 TZ, poškození cizí věci § 228 TZ, znásilnění § 185 TZ, kuplířství § 189 TZ, pohlavního zneužití § 187 TZ, apod. + nebezpečné vyhrožování § 353 TZ, nebezpečné pronásledování § 354 TZ, mučení a jiného nelidského a krutého zacházení § 149 TZ.

Trestné činy ve vztahu ke kyberšikaně:

Kyberšikana obdobně jako školní šikana sice není sama o sobě trestným činem ani přestupkem, ale její projevy mohou naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných činů:

- nebezpečné pronásledování (stalking, § 354 TZ) – např. dlouhodobě opakované pokusy kontaktovat všemi dostupnými prostředky oběť, která proto pociťuje důvodné obavy o život nebo zdraví své či svých blízkých;
- účast na sebevraždě (§ 144 TZ) – např. zaslání SMS oběti s úmyslem vyvolat u ní rozhodnutí k sebevraždě;

- porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 TZ) – např. „odposlech“ odesílaného e-mailu;
- porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 TZ), např. zveřejnění fotografií z telefonu oběti;
- pomluva (§ 184 TZ) – např. vytvoření webových stránek zesměšňujících oběť.

3. 2 Odpovědnost pedagogického pracovníka

Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekážení trestného činu (§ 367 TZ). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřování (§ 366 TZ) či schvalování trestného činu (§365 TZ), v krajním případě i podněcování (§ 364 TZ).

4. Prevence proti šikanování

4. 1 Zmapování situace

Vzhledem k tomu, že se na naší škole objeví nějaký případ šikany. Je třeba této problematice věnovat velkou pozornost. Od učitelů to vyžaduje profesionální přístup a ne lhostejnost k této problematice. Naštěstí se jednalo o počáteční stádia šikany a škola je vyřešila bez nutnosti přizvání někoho z venku.

4. 2 Motivace pro změnu

Aby pedagogové mohli především učit, je třeba, aby se žáci ve škole cítili bezpečně, protože je-li to jinak, dochází k nesoustředění, nepříjemné atmosféře, konfliktům, vzrůstá procento absence, záškoláctví a neomluvených hodin. Pro učitele je pak práce v prostředí, kde vládne strach, nechut'... též složitá a dochází k napětí. Takže prvořadým úkolem pedagogů je zajistit ochranu a bezpečí žáků. Není to pouze nutnost vycházející z právních norem, ale i morální povinnost. Proto se prevence násilí a šikanování musí odvíjet od všech aktivit pořádaných školou, tak i od složek ve škole působících.

Základem prevence šikanování a násilí ve škole je Školní vzdělávací program a MPP, oba podporují pozitivní vzájemné vztahy mezi žáky i mezi žáky a učiteli a usilují o vytváření bezpečného prostředí školy:

- podporují solidaritu a toleranci
- podporují vědomí sounáležitosti
- posilují a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy
- uplatňují spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt
- rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost školy

Viz – právní normy: *Školský zákon a trestní zákoník*

Viz *Školní vzdělávací program*.

Viz *Směrnice k primární prevenci rizikového chování u dětí (žáků a studentů) ve škole a Minimální preventivní program*

4. 3 Společné vzdělávání a supervize všech pedagogů

- vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky vytváření dobrých vztahů, v podpoře a upevňování zdravých třídních norem žáků jako prevenci šikanování

- vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky šikanování (všichni by se měli zúčastnit školení s touto tematikou)
- vzdělávání školního metodika prevence ve specializačním studiu podle § 9 vyhlášky č. 317/2005 Sb.
- ve škole pracuje ŠSP, který pomáhá při řešení obtížných situací společně s ŠMP dělají supervizi TU. ŠMP spolupracuje s OMP, který ho superviduje.
- společně s vedením školy chceme každý rok uskutečnit alespoň 1 seminář týkající se rizikového chování.
- dále ŠMP předává informace pedagogům z absolvovaných seminářů.

4. 4 Užší realizační tým

zástupce vedení - ředitelka, zástupce pro ODV a teoretické vyučování, školní metodik prevence, výchovný poradce, školní speciální pedagog, TU

4. 5 Společný postup při řešení šikanování

Školní metodik prevence, na podkladě kvalifikovaného odhadu stadia a formy šikanování rozhodne, zda řešení zvládne škola sama, nebo si povolá odborníka specialistu (viz tabulka níže). Situaci prodiskutuje se ŠSP. Svůj názor sdělí ŘŠ. V případě, že jde o počáteční a obvyklou šikanu, kterou zvládne škola sama, odborník postupuje podle scénáře určeného pro tento typ šikanování. Pokročilé a komplikované šikany škola řeší ve spolupráci s odborníky z venku, zejména z PPP, SVP. Do komplikované šikany zařadíme především neobvyklé formy šikany. Dále sem zahrneme základní formy šikany, se kterými nemáme zkušenosti. Patří do nich šikany krajně ohrožující bezpečí pedagoga a život oběti, dále šikany se změnou v základním schématu. Patří sem rovněž šikany s rozvinutým zakrývajícím systémem. Vážnou komplikací je intenzivnější závislostní vztah mezi oběťmi a agresory a vážnější dopady šikany na oběť.

Postup pedagogického pracovníka:

1. *Informují-li rodiče pedagogického pracovníka o podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, školním pedagogem, informuje ředitelku školy.*
2. *Má-li pedagogický pracovník podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, školním speciálním pedagogem, informuje ředitelku školy.*
3. *V případě prokázaných projevů šikany neprodleně informuje ředitelku školy, spolupodílí se na vyšetřování šikany dle pokynů ředitelky školy.*
4. *Vždy informuje rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případech, že se podezření neprokáže.*
5. *Navrhne v pedagogické radě potrestání agresorů a ozdravení třídního kolektivu.*

Postup ředitelky školy

1. *Přijme informaci o šikanování (pedagogický pracovník, rodič, žák)*
2. *Rozhodne, zda škola zvládne řešit šikanu vlastními silami nebo zda škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a Policií ČR.*
3. *V případě prokázaných projevů šikany jmenuje pracovníky, kteří se budou podílet na vyšetřování šikany dle jeho pokynů.*
4. *Zajistí informování dotčených rodičů o vyšetřování šikany nebo sám informuje o výsledcích vyšetřování šikany, které řídí.*
5. *V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického*

centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

6. V mimořádných případech doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu.

7. V mimořádných případech podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

8. Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění) oznámí tuto skutečnost Policii ČR.

9. Oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

10. Projedná v pedagogické radě potrestání agresorů.

Tabulka: Klasifikace scénářů pomoci podle cíle léčby, stadia a formy šikanování (Kolář, 2011)

(1) Situace, které zvládne škola sama

(a) první pomoc pro obyčejnou počáteční šikanu;

(b) celková léčba pro řešení prvních dvou stadií šikanování, RTP – Rámcový třídní program.

(2) Scénáře, kdy potřebuje škola pomoc zvenku

(c) první pomoc pro komplikovanou počáteční šikanu;

(d) první pomoc (krizové scénáře) pro obyčejnou pokročilou šikanu;

(e) první pomoc (krizové scénáře) pro komplikovanou pokročilou šikanu, patří sem např. výbuch skupinového násilí, tzv. školní lynčování;

(f) celková léčba pro třetí stadium šikanování s běžnou i komplikovanou formou.

Základní dva scénáře:

KRIZOVÝ PLÁN

Důležité:

- **chránit zdroj obsah informací, ověřovat informace**
- **odhad závažnosti šikany**
- **oznámení vedení školy, nástin řešení a vymezení rolí (co, kdo bude dělat, jednotný postup)**
- **vést záznam - po odchodu informátorů**
- **empatický přístup k oběti šikany, trpělivost v naslouchání**

A. Vyšetřování počáteční šikany:

Nutno odhadnout závažnost onemocnění celé skupiny a stanovení formy šikany.

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili (informátoři – rodič, kamarád, kolega, jiná osoba) a oběťmi - provádí ŠMP + VP, popř. ŠSP, rozhovor musí být proveden, tak aby o něm ostatní (agresori) nevěděli.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky- individuální rozhovory, výslech svědků nejlépe o samotě. Nikoli však konfrontace obětí a agresorů, ani jejich zákonných zástupců.

4. Zajištění ochrany obětí – zvýšená pozornost ve školním (třídním) klimatu, zpřísnění dozorů, po dobu šetření je možné se souhlasem vedení nechat obětí doma, doporučit rodičům odborníka v PPP nebo SVP.
5. Předběžná diagnóza, volba ze dvou typů rozhovoru
  - a) rozhovor s obětmi a rozhovor s agresorem (směřování k metodě usmíření);
  - b) rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku)
6. Realizace vhodné metody
Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.
7. Výchovná komise – za účasti vedení školy + metodik prevence + výchovný poradce + třídní učitel + rodič + odborník = seznámení s problémem, postihy agresorů, výchovná opatření.
8. Třídnická hodina – efekt metody usmíření
- oznámení potrestání agresorů
9. Rozhovor se zákonnými zástupci obětí – jiný den než výchovná komise, individuální setkání, závěry zjištění, domluva na dalších opatřeních a spolupráci.
10. Třídní schůzky – informování ostatních rodičů.
11. Práce s celou třídou – uzavření celé záležitosti vedením školy ve třídě (VP, ŠMP, TU), nastavení pravidel – charta třídy, sledování třídy a „ozdravění třídy“.

B. Postup při vyšetřování pokročilé šikany s neobvyklou formou skupinové násilí vůči oběti, tzv. třídní lynčování:

První (alarmující) kroky pomoci

1. Zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany;
2. Bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí.

Příprava podmínek pro vyšetřování

3. Zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy;
4. Zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi agresorů;
5. Pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře);
6. Oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům

Vyšetřování

7. Rozhovor s obětmi a informátory;
8. Nalezení nejslabších článků nespolečupracujících svědků;
9. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky;
10. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětmi (oběťmi).

Léčba

11. Metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

Při pokročilých, brutálních šikanách spolupracovat s pedagogicko-psychologickou poradnou (PPP), střediskem výchovné péče (SVP), orgánem sociálně právní ochrany dítěte (OSPOD), Policií ČR.

C. Výchovná opatření, práce s agresorem

Potrestání agresorů:

- domluva, napomenutí, důtka třídního učitele, důtka ředitele školy, podmíněné vyloučení, vyloučení ze studia
- snížení známky z chování – konkretizovat „za šikanu v podobě...“
- převedení do jiné třídy
- v mimořádných případech ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v diagnostickém ústavu
- ředitel školy podá návrh OSPOD k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním do diagnostického ústavu.

Práce s agresorem:

- zprostředkování péče PPP, SVP, klinických psychologů, psychoterapeutů, psychiatrů s cílem změnit - náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí
- ...

4. 6 Primární prevence v třídnických hodinách

TU má se žáky 1x za 14 dní až měsíc TH, kdy se žáky probírá jejich starosti a problémy, žákům je vysvětleno, co je to šikana, jak se proti ní bránit (získávají informační leták), dále využívají komunitní kruh, řeší spory, hrají interaktivní činnosti zvyšující soudržnost třídy, růst osobnosti každého jedince, činnosti vedoucí k zlepšení klimatu ve třídě... popř. TU využije nabídku intervence ŠMP v případě pochybností nebo v případě nějakého problému, který si netroufá řešit sám. Taktéž je možnost individuálních pohovorů se ŠSP, kdy i zde se může otevřít téma šikany a následně řešit.

Třídní učitel sleduje chování žáků, vede je k osobní odpovědnosti, spolupracuje s ostatními vyučujícími. Závažné problémy řeší s metodikem prevence (Ing. Michalem Vojtekem), výchovnou poradkyní (PhDr. Danou Vilišovou) i školní speciální pedagožkou (Mgr. Zuzanou Stejskalovou) a případně s vedením školy.

4. 7 Primární prevence ve výuce

Primární prevence ve výuce je charakterizována v těchto bodech:

- Zpracování uceleného systému úkolů pro pracovníky školy v oblasti prevence proti šikaně a jejich postupné zapracování do dokumentů školy – ŠVP, (Plány práce), MPP.
- Zpracování prevence proti šikanování do školního řádu a dodržování školního řádu a výchovná opatření.
- Pozitivní klima ve třídě během vyučovacího procesu.
- Vytvoření a zajištění programů pro žáky na podporu sebevědomí, podporování solidarity a toleranci, vědomí sounáležitosti, posilovat a vytvářet podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy, rozvíjení vzájemného respektu a komunikativnosti. Rozvíjení jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.
- U problematických tříd spolupracování s PPP Šumperk, zjištění rušivých zvláštností chování, sociometrie tříd, aj., spolupráce s odborníky v této oblasti (psychology, psychoterapeuty, psychiatry...) a jinými institucemi (Policie ČR, OSPOD, SVP aj.), zajištění ozdravení třídního kolektivu a klimatu třídy a školy.

- Věnování pozornosti pohybovému režimu žáků o přestávkách i v hodinách.
- Zařazování oddechových chvil pro uvolnění energie a odreagování stresu a agresivity.

4. 8 Primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování

Informování pedagogických pracovníků, rodičů i žáků o problematice šikanování.

Motivace žáků k aktivnímu a smysluplnému využití volného času (volnočasové aktivity).

Nabídka rozmanitých aktivit na poli školy. Ukázat smysluplné trávení volného času i možnost dobrovolnictví. ..., pozitivní motivace, pozitivní vzory.

4. 9 Ochranný režim (*viz jednotlivé školní dokumenty*)

- smysluplný funkční školní řád
- dozory na chodbách,
- plnění povinností pedagogů- včasné příchody do hodin
- konzultační hodiny v rámci ŠPP
- relaxační zóny ke snížení napětí

4. 10 Spolupráce s rodiči

Rodiče jsou pravidelně informováni na počátku školního roku o postupech školy v případě šikany. Dále jsou pravidelně informováni na třídních schůzkách o klimatu ve třídě, popř. řešení konfliktních situací.

Školní metodik prevence informuje o krizové telefonní lince k šikaně pro učitele, žáky a jejich rodiče. Krizová telefonní linka k šikaně pro učitele, žáky a jejich rodiče: anonymní, v pracovních dnech k dispozici od 8hod do 16hod: 841 220 220.

Rodiče jsou vždy informováni o zjištění, vyšetřování a způsobech řešení šikany, ať již je dítě obětí či agresorem. Taktéž rodiče ve třídě, kde se stala šikana, mají právo být informováni o proběhlé situaci a jejím řešení.

Postup při podezření na šikanování, o kterém jsou informováni, by měl být následující:

1. Rodiče informují o podezření na šikanování třídního učitele popřípadě dalšího pedagogického pracovníka.
2. Nejsou-li podezření na projevy šikany bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků včetně metodika prevence či výchovného poradce, obrátí se rodiče s informací na ředitele školy.
3. V případech prokazatelných projevů šikany se rodiče přímo obrátí s informací na ředitele školy.
4. Jsou-li rodiče přesvědčeni, že postupuje škola při řešení šikanování nedostatečně, je možné jednat v této záležitosti se zřizovatelem školy nebo podat stížnost na školu České školní inspekci. Stížnost podaná písemně, osobně nebo v elektronické podobě se přijímá na adrese ČŠI.

4. 11 Školní poradenské pracoviště a jeho služby

Na pomoc při prevenci a řešení šikany se podílí celé školní poradenské pracoviště. ŠPP je přímo podřízené:

Ředitelce školy: Mgr. Ireně Jonové, tel.:+420 583 320 108, e-mail: jonova@sszts.cz

Členové ŠPP jsou:

Výchovná poradkyně: PhDr. Dana Vilišová, tel.:+420 583 320 106, e-mail: vilisova@sszts.cz

Školní metodik prevence: Ing. Michal Vojtek, tel.:+420 583 320 110, e-mail: vojtek@sszts.cz

Školní speciální pedagožka: Mgr. Zuzana Stejskalová, tel.:+420 603 106 881, e-mail: stejskalova@sszts.cz

Všichni členové spolupracují s TU. Každý pracovník má jasně vymezené své kompetence. Vzájemně se informují a podporují. Jednotlivé služby a cíle jsou jasně vymezeny ve vyhlášce vyhlášky č.72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.).

Konkrétní rozpracování jednotlivých služeb, činností je zakomponováno v plánech každého pracovníka a vychází i z náplně práce stanovené pro tyto pracovníky.

Škola při využívání služeb jiných institucí či služeb, které nejsou uvedeny pod generálním souhlasem dle vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb. před využitím těchto služeb (tj. také při intervenčních programech) škola předem informuje o charakteru poradenské služby zákonné zástupce. Využívá se tzv. informovaný souhlas (viz § 1 odst. 3 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.)

Výstupem práce externí odborné instituce by měla být písemná zpráva s adekvátními informacemi (§ 1 odst. 5 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.). Aby škola mohla informace využít, stanovuje si před započítím poradenských služeb obsah a rozsah práce.

Generální souhlasy jsou uloženy u ŠSP. Informované souhlasy jsou uloženy u jednotlivých pracovníků poradenského pracoviště, kteří si danou službu objednali či ji provádí.

4. 12 Spolupráce se specializovanými zařízeními a institucemi

Při řešení případů šikany škola spolupracuje s institucemi:

- v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry,
- v resortu zdravotnictví – s pediatrií a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,
- v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou),
- v resortu ministerstva vnitra a ministerstva spravedlnosti – s Probační a mediační službou, Policií ČR

Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění) oznámí tuto skutečnost Policii ČR.

Ředitel školy oznámí orgánu sociálně-právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

4. 13 Vztahy se školami v okolí

Naše škola má dobré vztahy s okolními školami.

Prevence šikany – Program proti šikanování

Vypracoval:.....
Ing. Michal Vojtek ŠMP

Schválila:.....
Mgr. Irena Jonová ředitelka SŠŽTS Šumperk

V Šumperku: 1. 9. 2014

Zdroje:

- Metodický pokyn MŠMT č.j. 22294/2013-1 „Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení“, dále z Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 21291/2010 – 28 a jeho příloh
- Zákon č. 561/2004 Sb., vyhláška 75/2005 Sb. Ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.

Příloha č. 1

Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

1. Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
- (Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízrakovací konflikty nejsou vzácností!)

2. Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávistným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

3. Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by se telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.

- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Příloha č. 2

Stádia šikanování

Motto: **Školní šikanování je nemoc skupinové demokracie a má svůj zákonitý vnitřní vývoj.**

První stadium se v podstatě odehrává v jakékoliv skupině. Všude je někdo neoblíbený nebo nevlivný, na jehož úkor je prima si dělat „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi otloukánka. Třetí stadium už je klíčové. Vydělí se jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nevhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celá skupina se stává krutou. V pátém stadiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.

Michal Kolář

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nevhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Stadia šikanování podle Michala Koláře, 1990, 1996, 1997, 2000 aj.

Příloha č. 3

Příklady šikanování

1. Případ: Zpověď oběti počátečního stadia šikanování
(doslovný přepis)
  - nadávaj mi
  - dělaj mi naschvály
  - maj na mne poznámky když přijdu po nemoci
  - rejpať do mne
  - když se učitel rozhoduje koho vyzkoušet tak mu poraděj mne
  - když nejsem ve škole říkaj učitelům, co není pravda
  - když něco provedou, snaží se to svalit na mne
  - když se učitel zeptá jestli někdo má tahák, hned se všichni ozvou, že mám já
  - vo hodině, když písemka, tak zničeho nic se ozve abych neopisoval
  - všichni maj strašnou radost když dostanu špatnou známku
  - když jsem služba, tak všichni udělaj ve třídě nepořádek
  - nepouští mne mezi sebe když si povídají
  - když si řeknu o sešit tak řeknou, že ho nemají dopsanej a pak ho pučej někomu jinýmu
  - ve frontě na oběd mne předbíhají
  - když je ve třídě smrad tak hned řeknou že jsem si prd
  - povyšujou se nade mne
  - Nic mi nepučej
  - když něco udělám, hned to všem řeknou
  - plivnou mi na židli a na všechny ostatní, abych si nemohl najít jinou
  - na výtvarce si ode mne vezmou štětec a nic mi neřeknou a maj z toho strašnou srandu, když ho hledám
  - když v matice někdo počítá na tabuli, tak mu raděj a řeknou mu i výsledky. Ale mně ne. Když už mi poraděj, tak špatně
  - někdy mi tašku zamknou do skříně a říkaj že od ní nemaj klíč
  - když se učitel zeptá kdo chybí tak místo mého jména řeknou nějakou nadávku

Příloha č. 4

Informační leták pro žáky

Nikdo nemá právo druhému ubližovat!

Spolužáci se k tobě chovají nepřátelsky, ubližují ti a ty nevíš, jak dál.

Víš o někom, kdo je šikanován, a je ti ho líto.

PŘEKONEJ STRACH A ZAJDI ZA UČITELEM, KTERÉMU DŮVĚŘUJEŠ (ŠKOLNÍM METODIKEM PREVENCE, VÝCHOVNÝM PORADCEM, ŠKOLNÍM SPECIÁLNÍM PEDAGOGEM).

Co je to šikanování?

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co ti je nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí. Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci. Ale může ti znepříjemňovat život i jinak. Pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevšímali si tě.

Později se otravování života stupňuje a zdokonaluje. Nastupuje fyzické násilí (bití, krádeže a poškozování věcí). Šikanování je vážná věc a v řadě případů bývá trestným činem.

Proč bývá člověk šikanován?

Není to proto, že by byl špatný, nebo proto, že by si to nějak zasloužil. Chyba není v něm, ale ve špatných vztazích mezi některými spolužáky. Převládá v nich bezohlednost a násilí.

Jak se můžeš bránit?

Když se ptali jednoho zoufalého žáka, proč o svém trápení neřekl rodičům, odpověděl: „Já nevím, když přijdu domů, tak se na to snažím nemyslet. A doufám, že už to bude lepší.“ Myslet si, že to bude lepší, je omyl. Nikomu nic neříct, je strkání hlavy do písku, které situaci jenom zhoršuje. Nevzdávej to a udělej následující:

- Obrat' se na učitele, kterému důvěřuješ. Může ti skutečně pomoci, bude ti věřit a neprozradí tě.
- Svěř se svým rodičům.
- V případě, že nenajdeš odvalu říct to ani svým rodičům, zavolej na pražskou Linku bezpečí, telefon 800 155 555 nebo 116 111. Bezplatně můžeš telefonovat z celé republiky. Nepotřebuješ k tomu peníze ani telefonní kartu. Tito lidé ti budou věřit, protože nejsi sám, komu se něco podobného děje.

Příloha č. 5: Literatura, webové stránky, kontakty

1. Literatura pro oblast školního šikanování

Základní literatura

- Kolář M. (2011). Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál.

Poznámka: Pro pracovníky v ústavní a náhradní rodinné péči může být užitečná kapitola Pašácké šikany v knize Bolest šikanování (Portál, 2001, 2005).

Doporučená literatura (knihy, sborníky, studie, závěrečné zprávy)

- Kavalír, A. (Eds.) (2009). Kyberšikana a její prevence – příručka pro učitele. Plzeň: Dragon press s.r.o.
- Kolář, M. (2013). Výcvik odborníků v léčbě šikany. Praha: Pražská vysoká škola psychosociálních studií.
- Kolář, M. (2012). Net story: Příběhy ze světa internetu. Praha: NCBI.
- Kolář, M. (2001, 2005). Bolest šikanování. Praha: Portál.
- Kolář, M. (2009). Skrytá podstata Hradeckého školního programu proti šikanování. In: Phillipová, L., Janošová, P. (Eds.) Šikana jako etický, psychologický a pedagogický problém. Sborník příspěvků z konference v Praze 19.3. 2009. Praha: Tribun EU.
- Kolář, M. (2005). Školní násilí a šikanování. Ostrava: CIT, Ostravská univerzita.
- Kolář, M. (Ed.) (2004) Školní šikanování. Sborník z první celostátní konference konané v Olomouci na PdF UP 30.3. 2004. Praha: Společenství proti šikaně. 10-12.
- Kolář, M. (2000, 1997). Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál.
- Kolář, M. (2003). Specifický program proti šikanování a násilí ve školách a školských zařízeních. Praha: MŠMT ČR.
- Kolektiv autorů (2012). Elektronická šikana a jak jí řešit. (Metodický materiál.) Praha: NCBI.
- Kopecký, K., Krejčí, V. (2010). Rizika virtuální komunikace. (Příručka pro učitele.) Olomouc: Net Univerzity. [cit. 2.12. 2012] <http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni>
- Krejčí, V. (2010). Kyberšikana – kybernetická šikana. Olomouc: E-Bezpečí. [cit. 2.12. 2012] Dostupný z WWW – <http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/materialy-pro-studium-studie-atd>
- Parry, J., Carrington, G. (1997). Čelíme šikanování: Sborník metod. Praha: IPPP: Portál.
- Philippová, L., Janošová, P. (Eds.) (2009). Šikana jako etický, psychologický a pedagogický problém. Sborník příspěvků z konference konané 19. 3. 2009 v Praze. Brno: Tribun EU.
- Rogers, V. (2011). Kyberšikana. (Pracovní materiály pro učitele a žáky.) Praha: Portál.
- Říčan, P., Janošová, P. (2010). Jak na šikanu. Praha: Grada.
- Říčan, P. (1995). Agresivita a šikana mezi dětmi. Praha: Portál.

Doporučená literatura (časopisy)

- Kolář, M. (2010). Bolest kyberšikany. Informační bulletin 1. Úřad pro ochranu osobních údajů.
- Kolář, M. (2010). Ve škole: Šikana, nebo jen škádlení? Psychologie dnes 2 (16), 56-59.
- Kolář, M. (2009). Šikana v mateřské škole: diferenciální diagnostika – jak rozlišit šikanování od škádlení? Řízení mateřské školy (20. aktualizace). Praha: nakladatelství dr. Josef Raabe.
- Kolář, M. (2009). Zlo či dobro, šikanovanie alebo doberanie? In: Sociálna prevenci 1. Bratislava: Národné osvetové centrum.
- Kolář, M. (2007). Český školský program proti šikanování. Perspektivy.
- In: Sociálna prevencia. Bratislava: Národné osvetové centrum.

- Kolář, M. (2007). Český školní program proti šikanování. Právo a rodina, 3.
- Kolář, M. (2006). Jak na šikanu? Psychologie dnes 2 (12), 16-18.
- Kolář, M. (2005) Devět kroků při řešení počáteční šikany aneb pedagogická chirurgie. Prevence 7 (2), 3-7.

Miovský, M. a kol. (2012). Návrh doporučené struktury MPP prevence rizikového chování pro ZŠ. Praha: Klinika adiktologie 1.LF KU

2. Webové stránky s tematikou školní šikany a kyberšikany

Společenství proti šikaně, www.sikana.org

E-Nebezpečí pro učitele, www.e-nebezpeci.cz

Národní centrum bezpečnějšího internetu, www.ncbi.cz

3. Kontakty

Sdružení Linka bezpečí (116 111), www.linkabezpeci.cz

Poradna webu Minimalizace šikany, www.minimalizacesikany.cz

Internet poradna, www.internetporadna.cz

Kontaktní centrum, které přijímá hlášení, týkající se nezákonného a nevhodného obsahu internetu, www.Horka-linka.cz

Poradna E-Bezpečí - poradenská linka zaměřená na prevenci rizikového chování na Internetu, www.napisnam.cz